

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Диана Милчева Игнатова на

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователно-научна степен „доктор“

по професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия)

на тема: **„Взаимовръзка между нарушенията на устния и**

на писмения език при билингвални ученици“

разработен от докторант Гергана Пламенова Илиева-Златарева

катедра „Логопедия“, ФНОИ, СУ „Св. Кл. Охридски“

в съответствие със заповед на ректора № РД-38-55 от 29.01.2024 г.

и съгласно протокол № 1/08.02.2024 г.

Кандидатката за придобиване на образователно-научна степен „доктор“ Гергана Пламенова Илиева-Златарева е с бакалавърска и магистърска степен по логопедия от СУ „Св. Климент Охридски“. Упражнява активно професията си от времето на дипломирането си до настоящия момент, като взема участие в редица професионални форуми, курсове и обучителни семинари, стажантски практики.

Отбелязвам тези факти в подкрепа на съответствието на кандидатурата на докторантката с естеството на обявената процедура за придобиването на образователно-научната степен „доктор“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия).

Във връзка с това изразявам положителна оценка за професионалното развитие на Гергана Златарева, като считам, че тази ѝ авторефлексивност обезпечава нейното личностово развитие и професионално самоусъвършенстване в посока придобиване на нови теоретичните зания, практически умения и обвързването им с изследователския опит, който на практика намира своята реализация в разглеждания научно-изследователски труд.

Представеното становище следва основните изисквания, утвърдени при обсъждането на дисертационен труд за придобиване на образователно-научна степен „доктор“.

1. Актуалност и значимост на изследвания проблем в научно и научноприложно отношение.

Заглавието на труда предполага заявка за ориентиране към изследователска програма, свързана с придобиване на професионален опит и идеи.

Целта на дисертационния труд е да се установи взаимовръзката между нарушенията на устния и на писмения език при билингвални ученици. Актуалността на темата произтича от противоречивата социолингвистична ситуация, в която се намира Европа в момента и в частност българската държава. Във връзка с това променливите езикови политики и обществените нагласи към тях в условията на билингвизъм или мултилингвизъм, са изключително актуален проблем и отправна точка за научни търсения в този контекст. Пред вид новите реалности на фокус следва да се поставят законодателни, етнолингвистични и лингвокултурологични въпроси, които са от значение за всяка страна членка на Европейския съюз. Във връзка с това докторантката успява да обвърже образователните визии за детското развитие като очертава актуалността на темата и необходимостта от изследвания в полето на билингвизма и мултилингвизма с фокус върху затрудненията, които изпитват децата и учениците в процеса на езиковото овладяване, ограмотвяването и усвояването на учебния материал.

2. Съдържание и качества на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 145 стандартни машинописни страници текстова част, 10 страници библиографска справка и приложения от 8 страници, както и списък на публикациите по темата на дисертацията. Работата е добре структурирана. Включва една теоретична глава, една глава, която описва методиката на експерименталната работа, една глава с анализ на резултатите от изследването, изводи и препоръки, заключение, приноси, библиографска справка и приложения.

Прави впечатление балансирано представеното съотношение между теоретичната (глава първа в обем от 72 с.) и методологично-изследователската част (глава втора в обем от 71 с.) и описание на теоретично-приложните аспекти и приноси на дисертационния труд в обем от 5 стр.

Проучени са 108 литературни източници (67 на български език, 37 на английски език и 4 интернет сайтове), като са посочени трактовки на утвърдени класически автори в сферата на поставения в заглавието проблем, а също и съвременни. Това дава основание да се допусне, че Гургана Златарева е проучила внимателно и задълбочено разглежданата от нея тематика.

Съдържанието на дисертацията е систематично, което създава впечатление за яснота в тълкуването на проблематиката.

Подходящо е в съдържанието да се включи показалец на таблиците и диаграмите.

Глава I е разделена на три основни параграфа. Първият има за цел да изгради теоретичен базис на езиковата система. Поставя се на обсъждане дихотомичният концепт език-реч. Вторият параграф е посветен на нарушенията на устния и писмения език и в частност нарушенията на четенето и писането, като целта е да се изясни и последователно да се насочи вниманието към фокуса на дисертационната разработка и по-конкретно взаимовръзката между нарушенията на устния и на писмения език при ученици с билингвизъм. Последният параграф в тази глава придобива смисълът на централен теоретичен конструкт в изложението, тъй като поставя на обсъждане концепта „билингвизъм“. Литературният обзор е представен последователно и систематично, като се отличава с адекватен стил на академично писане. Препоръката в тази глава е свързана с необходимостта от това докторантът да покаже умения за критичен анализ на съществуващото научно познание в сферата на обсъждания проблем. В този смисъл литературният обзор би спечелил ако предложи повече изводи, обобщения и заключения на парадигми, концепции, идеи и съждения. Тук следва да се отбележи като положителен момент способността на Гургана Илиева да оперира с множество теоретични конструкти, което показва добрата ѝ теоретична подготовка.

Втора глава от дисертационния труд представя изследователската програма – цели, задачи, хипотези, участници в изследването. Подробно е описана методологията на изследването. Водещата цел е „да се направи проверка и оценка на състоянието на устния и писмения език при ученици билингви и монолингви от 2 и 3 клас, както и да се установи доколко затрудненията в устния език се отразяват върху овладяването на писането и четенето“ (с. 73 в дисертацията). Следователно една от основните цели на изследването е да се определи по какъв начин обхвата на нарушенията на устния език повлияват

овладяването на процесите четене и писане. На практика в проучването се търси корелация между нарушенията на устния език и последващи трудности в писмения език. Във връзка с това е конструирана и методологията на изследването.

Глава III представя подробен количествен и качествен анализ на получените резултати, придружени от съответстващи на данните изводи. Емпиричните данни са подложени на статистически анализ, който доказва тяхната стойност. Получените резултати, тяхната достоверност и начинът на обсъждането им са представени последователно в съответствие с общата методология на изследването по посока реализация на поставените цел и задачи. Приложените таблици, фигури и диаграми, по подходящ начин визуализират зададените от докторантката параметри. Може да се каже, че на базата на използваните методи за качествена оценка - анализ, синтез, обобщение, сравнение докторантката успява да установи зависимости и взаимовръзки, заложи в хипотезата и експерименталната програма.

Тук бих направила следните бележки:

- От направения количествен и качествен анализ не става ясно какъв процент от изследваните лица от ромски произход общуват в домашна среда на майчин език и какъв е процентът на лицата, които общуват двуезично. Тези данни биха предположили възможност за качествен анализ във връзка с факторите, повлияващи степента на езикова компетентност при тези две субгрупи.
- На базата на резултатите от количествения анализ, както отбелязва и докторантката, се отчитат високи стойности на стандартно отклонение, което е показател за разнородност на разпределението на резултатите за всяка една от пробите и като цяло за билингвалните ученици в сравнение с монолингвалната група. Причината за това е разнородния характер на лицата от експерименталната група (деца от ромски произход, деца с билингвизъм, живеещи в България и билингви живеещи в чужбина), които функционират в условията на различни фактори на средата. (семейни, икономически, честота и продължителност на посещаемост на образователни институции и др.) Може да се приеме, че този факт оказва негативно влияние при очертаване на тенденциите и сравнителните анализи в рамките на експерименталната и контролната групи.

По отношение на научните стойности на дисертационния труд следва да се отбележи, че целесъобразното конструиране на целта, предполага и приносните моменти. Като цяло изследванията посветени на развитието на езикови компетентности при деца с билингвизъм от една страна и съпътстващите ги нарушения на езиковото развитие – от друга, са малко на брой, а напълно липсват разработки, които установяват взаимовръзката между нарушенията на устния и писмения език при билингвални ученици.

Във връзка с това разработеният от Гергана Илиева труд има научна стойност с изследователски и приложен принос. Представя оригинални експериментални данни, на базата, на които се достига до изводи и потвърждаване на хипотези.

Авторефератът е вярно и точно отражение на дисертационния труд като включва методологически основни положения и приносите на дисертационния труд.

Публикациите на докторантката отразяват ключови моменти от развитието на дисертационното изследване.

Заключение

Обсъжданият дисертационен труд по замисъл, начин на изложение, обработка и анализ на данните, както и с приносните си моменти, удовлетворява изискванията на Закона за научните степени и звания. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Гергана Илиева - Златарева образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия), което аз също ще подкрепя чрез настоящето становище.

29.04.2024 г.

София

Автор на становището:

/доц. д-р Диана Игнатова/